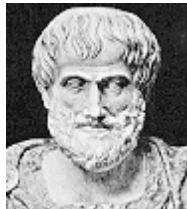

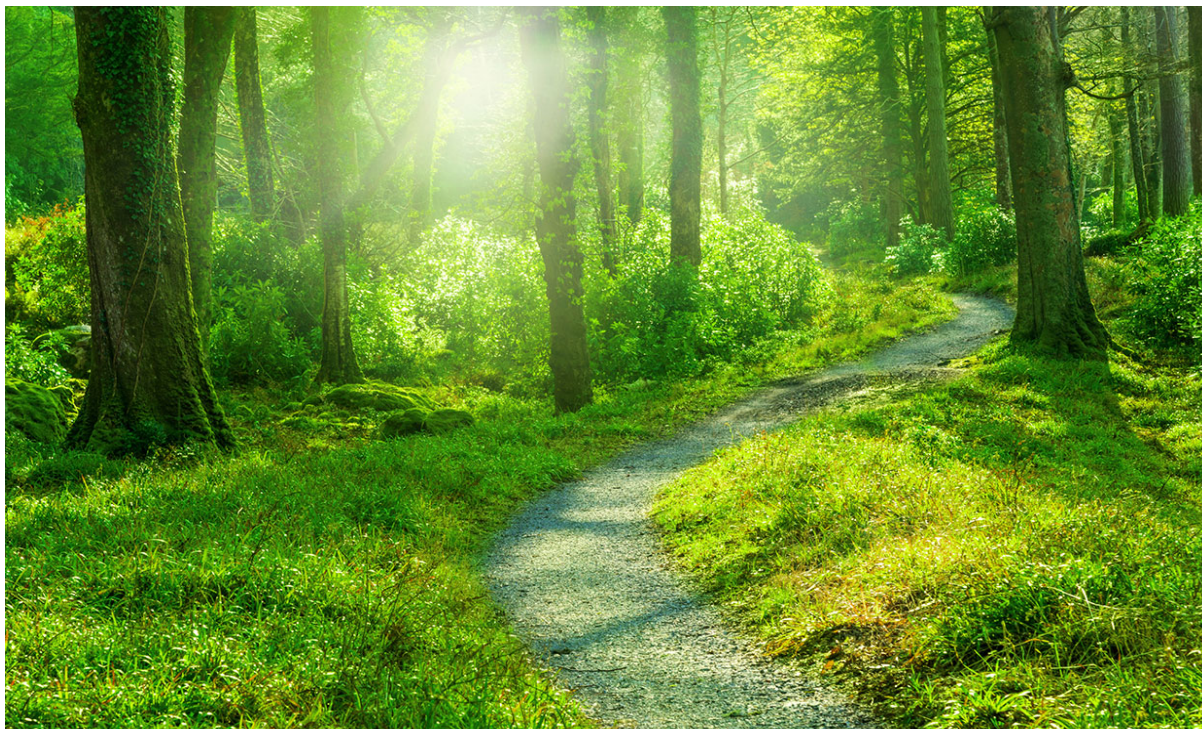
ADAMEC JIŘÍ
FILOSOFICKÝ SEMINÁŘ
KATEDRA TEORIE

ALEGORICKÉ MOTIVY BIBLE

PSYCHOLOGIE A FILOSOFIE VĚDOMÍ
VE STARÉM A NOVÉM ZÁKONĚ

Jiří Adamec

Brno 2022

**ALEGORICKÉ
MOTIVY BIBLE**
PSYCHOLOGIE A FILOSOFIE VĚDOMÍ
VE STARÉM A NOVÉM ZÁKONĚ

Jiří Adamec

Brno 2022

2

© Jiří Adamec
Filosofický seminář – katedra teorie
IČ 105-48-629/145

Předkládaný text nemá redakční úpravu a korekturní zpracování. Tímto se omlouváme za případné tiskové nedostatky, které mohly uniknout naší pozornosti.

Elvíře
a
Richardovi

*Dějiny náboženství jsou
dějinami člověka*

Obraz, který člověk vytvořil v křesťanské zvěsti o Ježíši Kristu, je pokračováním obrazu, jenž byl započat v dávné minulosti. Vlídnot podání, široké oslovení, nekonečná kritika a setrvalost v pozůstání po další staletí, to vše vynáší a udržuje důležitost všeho, co tento obraz pro člověka znamená. Vydejme se na nedlouhou cestu, po níž kráčí tento obraz a pokusme se zastavením u několika jeho významů, načerpat vědomost o jeho správnosti, dále překonávajícího čas svými hodnotami.

O B S A H

Úvod

§1. Svět a jeho počátek dílem stvoření

§2. Desatero jako spor o autonomii člověka

§3. Požehnání

§4. Oběť a darování

§5. Skutek a zázrak

§6. Spása

§7. Věrnost

§8. Modlitebna, svatyně a chrám

Závěr

Doporučená literatura

Ú V O D

Přirovnáními, odkazy či alegoriemi člověk odedávna poukazoval na svoji schopnost, nahlížet za hranice toho, co jest mu pouze předvádáno, aby svět zachytával jen jako smyslově vnímanou danost. Myšlení člověka vede za hranice samozřejmého bytí, myšlením si člověk otevírá prostor, kde jest mu dopřáno zahlédnout pozadí té existence, která se mu pouze jeví a ukazuje. Nesmířen s tím, že by se každodenní odhalenost bytí měla stát konečnou a jedinou stanicí na cestě poznání, promítá do ní významy, jimiž si tuto skutečnost spoludotváří. Tak jako je vlastní vši existenci, že představuje jen to, co je z ní lidskému oku patrné, je lidské mysli takové nahlížení nedostatečné. Nespokojenost s pouhou daností vezdejšího světa, nutí člověka k vytváření obrazů, aby tak lépe pochopil jinak nad rozum složitou přírodu i sebe sama. Písmo, kterým mohl začít zaznamenávat tyto sebezpřesahující myšlenky, stalo se posléze výrazem nejen praktického zaznamenávání, ale i předmětem svátosti. V písmu a písmem je mnohdy demonstrováno ego, které se hodlá učinit věčným. Stejně tak se to před jeho vynalezením mělo se „slovem“. Jakmile se slovo a písmo provázali, jen málo co už mohlo stát v cestě tomu, aby se obě tyto schopnosti samy o sobě nepovažovaly za „svátost“. *Slovem učiněno jest, písmem na věky stvrzeno jest.*

Obrazy Starého a Nového zákona, Bible svaté, obsahují nekonečnou inspiraci k výkladům, jejich úhlům pohledu, přeinterpretování, osvojování, zamyšlení. Velká část všeho, co tyto knihy obsahují, představuje současné zákonodárství a zvykové normy. Psychologie, ta si všeho toho všímá právě proto, že je to výraz vědomí, prožitku a vůle. Nahlédněme tedy tam, kde se toto vše stalo představou o našem počátku a budoucnosti.

Jiří Adamec

§1. SVĚT A JEHO POČÁTEK DÍLEM STVOŘENÍ

Otázka, jak vznikl svět, jak se v něm ocitl člověk, představuje jednu z největších záhad existence. V současné době máme přeci jen možnost dané téma vcelku dobře rozdělit na dvě oblasti výkladu, a to zejména: 1. kosmologicko-darwinovský a 2. biblický. První ukládá toto tajemství do přírody samé, druhý konstruuje boží úmysl, tedy transcendentálního činitele strůjcem veškerého bytí. Jejich vzájemná komunikace je, ovšem, stížena rozdílem faktů, které má, každý sám za sebe, za vlastní důkaz a přesvědčení o své pravdě. První tedy v matematické exaktnosti a druhý v *Písmu svatém (v Bibli)*.

Druhý přístup výkladu vzniku světa a člověka, který zde uvádíme, byl ovšem historicky první. *Biblická zvěst* zmiňovaná ve *Starém a Novém zákoně*, ve věci stvoření na sebe navazují. *Bůh* stvořil svět z ničeho, podle znění *SZ* a *Kristus* přišel, či byl vyslán spasit svět, říká zase *NZ*. Jinými slovy: *starozákonní zvěst* vychází z původně absolutní důvěry ve stvořitelský záměr, *novozákonní* poté již z nutnosti, učinit potřebné korekce. Proto i *Ježíš Nazaretský* údajně prohlašuje, že *nepřišel Starý zákon zrušit, ale naplnit jej*. *Starý zákon* dále popisuje, jak *Bůh* v šesti dnech stvořil svět a sedmý den odpočíval. Celé podání zřetelně ukazuje na povědomí o strukturovanosti přírody, o nutnosti respektovat pravidla nastavená přírodou samou. Alegorie stvoření tedy zjevně odráží již dobře propracovanou filosofii přírody v době, kdy tato starozákonní zvěst vzniká. Je zde však jeden prvek, který dráždí svojí vyzývavostí. Příroda je značně překračující schopnosti člověka uchopit ji v celku. Není divu, že v takovém případě do ní člověk vkládá další *tajemství božích záměrů, jako je například i později komentovaný problém otázky života a smrti, strádání, boje dobra se zlem*, a tak dále v absolutní svrchovanosti.

*Knih*a Genesis jakož i následně oddíly věnované *Mojžíšovi (Exodus)*, tuto skutečnost jen dokládají. Jde o ukázku poctivého zájmu, učinit poznání světa člověkem, co nejjistějším. A přitom odolávat všemožným pochybnostem a zejména pochybám uvnitř sebe samých. V původním stvořitelském obsahu se tedy již od počátku tato pochybnost o možnostech poznání, stejně jako jeho jistota odvíjí od toho, čemu jest dána důvěra, víra a pravda. Nešlo ani tak zdaleka o stvoření samo, příroda byla již ze své struktury takto pochopena, šlo o mnohem víc. O člověka a jeho přístup ke světu z pozice dvou náhledů, které si v sobě začínal dobře uvědomovat: smyslové jistoty v to, co mohl vnímat a racionálního dovozování z obrazů (asociací), které v něm byly z tohoto smyslového vnímání odbrzdovány. Tudíž, svět člověka se začal rozpadávat ve dva souměřitelné celky: *zkušenost a rozum*.

K celému příběhu, ještě před *Mojžíšem*, se přidává etické schéma, které se s tím *mojžíšovským* následně (*Desatero přikázání*) spojuje. Jde o *Adama a Evu, hada, jablko a Strom poznání (vědění)*. Svět člověka, strukturovaný jeho vnímáním a rozumovým dovozováním, musí spoluzahrnovat rovněž *morálku*.

Jelikož „*písmo*“ přeci jen ještě pokulhávalo ve svém všeobecném rozšíření, představovalo „*slovo*“ stále nejmocnější způsob v přenášení norem. Úmluva, vyhlášení, předávání tradice a vyprávění příběhů, naplňovali mysl, srdce i příbytky lidí, měli charakter závaznosti a rychle se překlenovali v absolutní důvěře v to, podle čeho se člověk, ale i celá společenství prostě řídili, často bez výhrad. Moc slova opředená důrazem na velikost, hrdinství a podporovaná údajnými zázraky měla volný prostor v přístupu k představitosti, která stejně, jakkoli podobně předávaná tradice, zvyšovala svoji absolutní platnost podle toho, jak se člověk v údivu nad

obrazem slova postupně vzdaloval své vlastní skutečnosti a vytvářel si zcela nový svět ideálů.

Zdaleka v tomto prostředí „*pouhého slova*“ ještě neplatila myšlenka toho typu, že svět byl stvořen v čase. *Slovo a myšlenka* byli provázány tak těsně, že dostat mezi ně cokoli *fyzikálního* jednoduše nebylo možné. Proto *Bůh učinil svět* pouhým slovem. „*Budiž světlo*“ naplňovalo samo o sobě „*lumen rationalis*“ (*světlo rozumu*), které se na rozumném záměru stvoření podílelo hlavním nástrojem sebe sama, tedy obsahem, jenž ukrýval pojem. „*Budiž světlo*“ mělo současně odkazovat na *viditelnost, pravdu, odhalenost, nezakrytost*, na sám fakt nemožnosti z tohoto světa unikát, ať jakkoli, neboť vše jest zahlédnutelné a tím i marné, pakliže se *to jsoucí* chce zakrývat či obestříti tajemstvím. Světlo proniká vším *bytím*, jest toto *bytí samo* a vše, co v něm existuje, jest tímto světlem pro svoji neodejmutelnost výskytu, tedy pravdou vůbec, a to – že to **jest**.

V opakování věty: „*A bůh viděl, že je to dobré*“, máme v díle stvoření důležitý moment potvrzování, že existence obsahuje pouze to, co jest v ní viditelné *světlem poznání*. Skutečnost je pouze to, co jest viditelné, a z hlediska smyslového poznání dále vnímatelné tak, jak se to člověku dává skrze schopnost tohoto vnímání samotného. Tento gnoseologický prvek představuje důležitou součástí lidského náhledu na skutečnost samu. Obsahuje pouze to, co jest a nic více! Pozdější víra v *Boha stvořitele* už jen svým podstatným způsobem dotváří substanciální model myšlení, typický pro celé stře-domoří a postupně zaplavující celý západní svět jako výchozí model náhledu na metafysicky utvářející se existenci v dalších souvislostech, kterým se budou řídit dějinné náhledy na *bytí samo*. Z psychologického hlediska je tento způsob vysvětlování si podstatného, v rámci existence vůbec, typickou součástí lidského způ-

sobu nazírání, zahrnujícího do celého problému rovněž *sebeprojekci* a později dotváření skutečnosti podle kritérií dalších vědomostí, tak, jak se vyvíjelo poznání a vědomí člověka samo o sobě. Víra a vědění, tedy víra a potřeba vysvětlovat si její místo ve vlastním životě člověka odtud nastupují trvalého dialogu tématem o smyslu víry, o smyslu Boha, o smyslu náboženství, a to vše nutně prosévané sociálními otázkami (*viz, Knihy Královské*).

Stvoření člověka, *Adama* a *Evy*, představuje svým obsahem nespočet významů. Jednak je to obraz sebe sama, ovšem nikoli Boha, ale vždy jen člověka vůbec. V *Adamovi* se soustředí síla jedince, poslušného i neposlušného, v osobnosti *Evy* stejně tak. Vše přísně alegorizováno dle již, ve své době známých zkušeností, *člověka s člověkem*.

První trojice: *Abraham, Izák* a *Jákob* jsou předzvěstí toho, co mělo být *Novým Zákonem* naplněno působením *Svaté trojice (otcem, synem a duchem svatým)*. Rodové předávání norem chování, také sociálních norem spravedlnosti a soudu, stejně jako poukazem na *svědomí* a *pocity viny*, chce text *Starého Zákonu* upozornit na nutnost předjímat způsoby jednání, za něž člověk nese odpovědnost jejich dopadem nejen na nejbližší jedince ve svém okolí, ale zejména po další věky a generace. Každý člověk je součástí sociálního celku z něhož se nelze vymanit. Tím je morální odpovědnost odpovědností intimního významu, dále přímo vázaného na skutečnost lidského bytí v jeho nejobecnějších souvislostech.

Pentateuch, neboli *Pět knih Mojžíšových* alegorisují sociální struktury tehdejších společenství a alegorisují rovněž vnitřní pohnutky jednotlivce a vstupují do duchovně-duševního prostoru lidské pospolitosti. Člověk v tomto prostoru, hraje roli zprostředkovatele sebe sama.

§2. „DESATERO“ JAKO SPOR O AUTONOMII ČLOVĚKA

-
- 1. *Nebudeš míti jiných bohů přede mnou...*
- 2. *Neučiníš sobě rytiny ani jakéhokoli podobenství...*
- 3. *Nebudeš se jim klaněti, ani jich ctíti...*
- 4. *Nevezmeš jména Boha svého nadarmo...*
- 5. *Šest dní pracovati budeš...*
- 6. *Nezabiješ...*
- 7. *Nesesmilníš...*
- 8. *Nepokradeš...*
- 9. *Nepromluvíš proti bližnímu křivého svědectví...*
- 10. *Nepožádáš ani domu bližního svého, aniž požádáš manželky bližního svého...*

•

V mnoha ohledech tato rozporuplná část *Starého Zákonu* ukazuje na potřebu člověka individuálně, ale také společensky vyrovnávat se s celou řadou morálních náležitostí, nutně spadajících do oblasti vlastní sebereflexe a sebeovládání. Reflexe *zákazu jiných bohů* jako špatného postoje k víře v jediného boha, představuje zajímavý námět, spadající, do okruhu témat spojených s poukazem k egoistní pozici. Zde se ovšem musíme dohodnout z jaké výchozí pozice daný problém nahlížíme: z pozice člověka, nebo z pozice Boha? Pakliže z pozice člověka, je otázka jediného boha s vyloučením všech ostatních potřebou vyrovnat se s doposud přetrvávajícím mnohobožstvím, které zde, v Mojžíšově době, ještě platilo za obecně rozšířený jev. Pakliže budeme tento požadavek nahlížet z *postojů, které si klade Bůh*, jedná se o egoismus promítaný do lidské pospolitosti, ovšem s tím dodatkem, že takto nastavený egoismus má za svůj úkol, chránit člověka od toho, aby se neocital v neuchopitelném, mnohovýznamovém světě, skrze který tak nebude moci nabýt jistoty existence sebe samého.

Druhý nárok, který se v *Desateru* dočítáme: „*Neučíš sobě rytiny, ani jakéhokoli podobenství* (Hospodina) není, jak se dřívě mělo za to, potvrzením prvního „příkázání“, ale jednalo se ve skutečnosti o podporu víry skrze vlastní vědomí věřícího. Víra, která se opírá o subjektivně vytvářený obraz, může totiž spoluzahrnovat průběžnou názorovou rekonstrukci. Kromě toho je posilována domněnkami a spolupracuje na vytváření vnitřního přesvědčení, které se opírá o domněnky, jež se mohou rychleji stávat přesvědčivou anabází, jak tento vnitřní obraz dokonce učinit součástí životního stylu. Tím je myšleno například to, co Bible v mnoha případech rovněž stanoví, a to je například způsob stavby a místo, kde se má nacházet svatyně a do ní zhotovované nebo přinášené předměty, či provádění obětních rituálů. Kniha *Exodus* všechny tyto okolnosti přístupu obsahuje souborně a je tedy skutečným vyjádřením svědectví o potřebě sociálních reforem *nově se utvářejícího národa a kultury Izraelitů*.

V třetím požadavku se nachází obsah něčeho nového, co muselo počkat na své rozkličování několik stiletí: „*Nebudeš se jim klaněti, ani jich ctíti...*“ Na první pohled srozumitelná teze, přímo navazující na předchozí. Při bližším pohledu je však vhodné zvážit „obraz“ této věty, tak jak dopadá na psychiku člověka. Cokoli v tvé hlavě, co se bude dít skrze předstvu, opírej o skutky, kterými jest tvoje víra a společenství, s nímž tuto víru sdílíš. To jest ti jedinou skutečností, kterou je zapotřebí od všeho, čemu by jsi přitakal mimo víru v Boha oddělit a jinému toliko nepropadat v domění, že právě to jest skutečné. Niternost třetí věty *Desatera* je tedy zjevná. Zasahuje hluboko do podstaty lidské psychiky. Trvale se zvědomovat o tom, co člověku prochází („táhne“) hlavou. Tato hluboká psychologie nese i filosofii: Zůstávej střízlivě myslivým ke všemu, s čím se setkáváš.

Čtvrté přikázání se opírá rovněž o svědomí jednotlivce. *Vzít jméno Boha svého nadarmo*, například odvoláním se na jeho „existenci“ způsobem, kdy je mu tato vyčtena proto, že nebyla splněna přání věřícího, učiněná v modlitbách, znamená současně dbát i o to, aby se takovéto *vzetí jména Boha svého nadarmo*, nedělo například již v pouhém vědomí, tedy ještě před jeho vyslovením samým. Jakákoli pochybnost o pravé existenci Boha je chápána jako oslabení víry. V tomto subjektivním nastavení se však požadavek víru neoslabovat ztrátou úcty ke jménu Boha svého, jeho vyslovováním na místech, kde se naopak stává předmětem nevhodného zacházení se „slovem“ jako takovým, koncipuje rovněž nebezpečí, že v míře svědomí, bude tak *Bůh* v tomto subjektivním nahlížení brán pod úroveň svátosti, kterou je mu zapotřebí respektem k jeho jménu zachovávat. „*Nevezmeš jména Boha svého nadarmo...*“, cílí tedy na spirituální rozměr víry. Spirituální v tom smyslu, že by měl být respektován člověku nedostupný obsah boží existence v jeho vlastním duchovním ohledu, který narušením tohoto respektu, může spoluzahrnovat také narušení harmonie bytí mezi Bohem a člověkem, a to ztrátou *božího zjevování*, pakliže tímto „*nadarmo*“ je dáno to, že o Boha, jeho místo v životě člověka, není zájem. Tento moment, i když se na první pohled zdá být nejasným, odkazuje na nebezpečí, kdy Bůh může člověka opustit, což je ve značném rozporu s křesťanskou naukou o trvalé přítomnosti Boha v každém člověku. Konečně, *nebrat boží jméno nadarmo* lze chápat i tím způsobem, aby se o jeho existenci nevedly nevhodné řeči, například všelijakými filosofickými rozpravami. Filosofie je přednostně založená na kladení otázek o věcech jinak samozřejmých, které jsou zpochybňovány, aby se po té staly předmětem rozumových důkazů nebo vyvrácení. Tomu chce starozákonní teologie zamezit.

*Starozákonní doba se ještě potýkala se sociálním zařazením počítání dnů, natož jejich rozlišováním na dny pracovní a dny odpočinku. Zařazením tohoto prvku do časového uspořádání mělo zásadní vliv na život tamějších lidí. V souvislosti s náboženstvím (judaismem) to představovalo navíc chápání jeho významu také s tím, jak je zapotřebí strukturovat denní aktivity v kontextu s odpočinkem, současně s psychologickým významem modlitby a komunitním sdílením. Měnlivost tohoto přístupu k sociálně-duchovní realitě v následujících staletích přeci jen usadila týdenní kalendář na takovém členění, které se stalo přirozenou součástí v každodenním přístupu k dalším, duchovně utvářeným potřebám, zejména, co se týče pozdějšího zavádění židovských a křesťanských svátků. Jako důležitý model potřeby životní jistoty, nabývané přitakáním cykličnosti významných událostí (dříve rozpoznávaných zejména v rámci ročních období a astronomických pozorování, popřípadě vetkaných do ritualisací, zasvěcování a tak podobně), podílel a podílí se sedmidenní odpočet jednoho týdne na udržování pozornosti směrem k Bohu a kultivaci víry člověka k věcem svátosti. Tudíž, nadnesené přikázání: „Šest dní pracovati budeš...” (sedmý den budeš tedy odpočívat), pomáhá ryze prakticky přijímat víru v úhrnu každodenní lopotné práce, srozumitelnými tedy, zejména pro: *dny nutnými pro obživu těla a dnem, pro obživu ducha.**

Na druhé straně, přístup k *Bohu* není v šesti dnech práce ničím omezen. Práce sama je individuálním vyjádřením poslušenství k jeho existenci, respektem k jeho dílu stvoření, opakováním jeho průběhu - týden, co týden a *naplňováním toho svého (osobního) stvoření* ve výsledku záměru, o který člověk projevuje zájem. Tak jako *Bůh* utvářel svět, který po jednotlivých úsecích nahlížel dobrým, má i člověk pracovati pro dobro všech.

Šesté přikázání se zdá, svým způsobem jednoslovného podání, být tak jednoduché, že nepřipouští téměř žádnou pochybnost, co do obsahu, stejně jako, co do možné polemiky, která by chtěla tento požadavek: „*Nezabiješ...*“ jakkoli vyvracet nebo obhajovat. V naprosté většině toho, jak je toto přikázání chápáno, opírá se zejména o výklad fyzického usmrcení člověka člověkem. V mnoha ohledech však nejde pouze o tento druh usmrcení. Žít tak, aby se druhý člověk v přítomnosti jedince cítil dostatečně svobodný, ale i chráněný, tedy způsobem, kdy všechno, co jest konáno, je konáno pro dobro druhého člověka, představuje stejně tak prvek podporující zachování života, oproti takovému jednání, které může jiného vést až k pocitům marnosti a třeba i sebevraždě, tvoří zde latentní součást obsahu daného přikázání: „*Nezabiješ...!*“

Převládající první verze výkladu obsahu tohoto přikázání (fyzické zprovození ze světa, například úkladnou vraždou), má opět dobově podmíněný ráz. Na život a smrt se v epoše mojžíšovské biblické společnosti nahlíželo zcela jinak než dnes. Děti se rodily doma, nemocní nebo staří doma umírali. Oboje krajní, existenčně daná vyhranění, se tedy odehrávala, po celý život všem, dennodenně, před očima. Vědomí o křehkosti života a všudypřítomné smrti bylo neoddiskutovatelnou skutečností. Morálně tedy s vývojem společenského vědomí vzrůstal odpor proti znevažování života nesmyslným vyhlašováním válek, kde lidé umírali po deseti nebo statisících, aniž by se výsledky, například po vyhraných bojích, nějak citelně podepisovaly na zlepšení života rodin padlých vojáků, zejména vítězných stran; spíše naopak.

Z psychologického hlediska je toto přikázání potom součástí vytváření latentního strachu z božího trestu, pakliže je u někoho úmysl druhého člověka zabít, vzat v držbu současně s možností, úspěšně od úmyslu upustit.

Tak, jak se otázka života a smrti dotýkla křehce, ale o to více kontaktně se všemi s kým člověk sdílel zejména život v soukromí rodiny, a to právě v rámci veškerých vztahů, byla těsnost takového soužití, stejně jako i menší počet příležitostí k rozvoji intimních zkušeností příčinou toho, že se lidé, nacházející k sobě fyzickou přitažlivost o takové okolnosti zajímali, zejména způsobem, který by jim dopřával vše utajit. Totemická a tabuizovaná „scházení“, překlenující se do těchto raně biblických epoch nejsou proto ničím výjimečným, ani zvláštním. Ať se jednalo o incestní chování, nebo chování, jehož obsahem byla nevěra, mělo být přikázání: „Nesesmilníš...“ jasným sdělením o potřebě ukončit nevázanost a začít dbát na pravidla hry – pokrevně, ale rovněž tam, kde šlo o manželský slib, posvěcený bohem. Jsme zde svědky tedy i provázanosti přikázání.

V tomto bodu se na celé věci značně podílela starořecká nevázanost, doprovázená možná až přílišnou rozvolněností práva, které na nevěru nahlíželo zcela benevolentně. Její obsah se, respektu hodným způsobem, vnímal u poškozeného jedince sice jako újma, ale s tím dodatkem, že bylo na ženě nebo muži, zda si budou schopni daný problém u svého protějšku vykomunikovat, mezi sebou.

Jako psychologické téma, představuje, toto přikázání: „Nesesmilníš...“ ovšem ještě jeden moment svého obsahu. Podobně jako předešlé přikázání apeluje rovněž na myšlenku nevěry, jako na hřích o sobě, ale současně nabádá k takové pohlavní poslušnosti, která bude dbát intimního života pouze za účelem početí a nikoli za účelem dosahování slasti, tedy milostného života, být v manželství, který by nedbal jeho základního účelu, pro který je intimita vůbec vykonávána. Tento požadavek zůstal od *starozákonní doby, až po křesťanství*, nezměnen a tvoří stále součást nároku „styku“, až po svatbě.

V dalším přikázání: „*Nepokradeš*“, nelze přehlédnout v jistém smyslu poukaz na životní styl starověkých společností. Co se jevílo, že nemá majitele, mohlo se stát svévolným vlastnictvím toho, kdo věc následně zabral a zacházel s ní. I tak byly tresty za krádež nebo organizovanou loupež poměrně vysoké, ba nejčastěji to byl i trest smrti.

Výrazně sporná je však ve starozákonní části *Bible* otázka *trestu, trestání*, a tak dále. Jednou jsou těmito trestajícími úkony jevy, které na člověka a celá společenství sesílá *Bůh*, jindy jsou to k trestání určené věci, jako například hůl. Samo toto přikázání „*Nepokradeš*“ je pouze prostředkem k trestu, jehož obsahem, ale i tak nebylo napravení trestaného, ale spíše projevení odplaty, s osobními ambicemi toho, kdo mohl, nebo měl trest vykonat.

Samozřejmě, že nejvyšším trestem měl být „*hněv boží*“. Ten si postupně osvojoval každý, kdo měl zájem někoho *proklínat*, až do takového trestu, který byl na dotyčného volán „*ve jménu boha*“ nebo dokonce ve jménu „*božího zatracení*“. Tím se zde pozvolna z tohoto způsobu trestání za hříchy (přestoupení božích zákonů) stává právní úkon, který je nad zákonem jakkoli jinak pozemským, přirozeným či zvykovým.

Také se tímto určením posouvá charakter právního systému do jiné roviny. Nejde tu totiž v žádném případě o udržení individuálního postoje k právním úkonům člena společenství. Jedná se o ryze heteronomní, tedy zprostředkovanou normu práva. A tímto zprostředkovatelem se jednoznačně stává po dlouhé tisíciletí *Bible*. Tudíž morálka se přesouvá do heteronomní oblasti. Autonomní morálka, morálka jednotlivce přestává platit, zejména, je-li to svévole, která jde *proti zástupcům boha na zemi*, tedy proti přikázáním, která s definitivní platností stanoví, jak jinak, než tzv. *církev svatá*.

Do souboru desatera spadá rovněž přikázání: „*Ne-promluvíš proti bližnímu křivého svědectví...*“. Úcta a mravnost, osobní postoje a upevňování hodnot. To jsou další kritéria desatera. Vést v patrnosti důstojnost v přístupech k druhému člověku. *Nový zákon* má s těmito pravidly rovněž svoji zkušenost. *Zrada (zapření)*, kterých se dostal *Kristu* na konci jeho života. Ovšem pomluva představuje jinou podobu sebepovyšování na úkor druhého. Presentovaná část desatera ve skutečnosti ukazuje na špatné pojetí autonomní morálky. Člověk se na základě představ o vlastní existenci, tj. o tom, koho představuje ve svých očích a koho by rád představoval v očích druhých lidí, dostává nejednou do vnitřního rozporu. Mínění, které si uchovává o sobě samém nemusí vždy korespondovat s jeho vlastními mentálními a fyzickými vlastnostmi. Podvědomá schopnost srovnávat se s lidmi ve svém okolí, působí pro mnohdy jako motor odbrzdující závist, i když je to závist často směrem k okolité povrchnosti. To, jací lidé jsou v člověku vyvolává neklid. Je mnohdy mylná představa, že svého úspěchu dosahují nečistými způsoby. Tady hraje roli neschopnost představit si, že za vším, co daný jedinec presentuje stojí úsilí a rozvoj talentu. Závist se dostaví rychle. A pomluva, která má setřít gloriolu obdivu, je první na řadě. Lidské ucho v tomto případě rádo propadá důvěře, neboť není nic jednoduššího, než-li pomluvu přijmout za hodna důvěry, nadto, je-li podána „*hodnověrnou osobou*“. V přikázání, které tady komentujeme je rovněž ukryt požadavek vůči zneužívání společenského postavení. V jednotlivostech, v interpersonálním životě, křivé svědectví může vést až k usmrcení, je-li to svědectví nabádající k přesvědčení, že dotyčný spáchal zločin, popřípadě „*svědectví*“, které rozohňuje nenávist mezi jednotlivci a mezi národy. Požadavek čistoty osobního postoje, znamená proto i odpovědnost.

Poslední požadavek desatera stanovuje, že: „*Nepožádáš ani domu bližního svého, aniž požádáš manželky bližního svého...*“ Úcta ke svátosti manželské je zde rozšířena o respekt k tomuto stavu. Pakliže *Bůh* svým zástupcem na zemi požehná dvěma lidem k závazkům, které mají společně zvládat na cestě životem, kdokoli jiný, musí potom, tuto skutečnost respektovat, a oba brát v míře rovnocennosti. Není možné tedy, aby se návštěvník domu k ženě jeho majitele choval povýšeně a nerespektoval s úctou pravidla chování, která jsou v domě ustavena v rámci soužití. Toto přikázání zahrnuje tedy velmi liberální obsah. Patrně vůbec nejliberálnější, který byl *ve starozákonní době* podán. A netýká se jen přátel, ale stejně tak sourozenců, pokud se navštěvují a tento manželský stav je zapotřebí respektovat.

Jak jsme tedy mohli, těmito jednotlivými vstupy k detailnějšímu náhledu *desatera* poznat, je to právě autonomní a heteronomní morálka, která zde hraje nejdůležitější roli. Jak se stavět k morálním pravidlům sám za sebe a jakým způsobem do vlastních rozhodnutí, či v rámci již uplatňovaného konání, evidovat odpovědnost za jeho výsledky.

Je to odvěký spor člověka mezi osobními potřebami a potřebami společnosti. Desatero zde však upozorňuje zejména na to, že společnost, to jsou jednotlivci. A morální pravidla, zušlechťovaná jednotlivcem mají nakonec svůj dopad na celou společnost. Tudiž to, co zde zaznělo, chce nabádat k mravní pokoře, sebereflexi a odpovědnosti jednotlivce. Není v lidském životě pouze přítomnost. Je v jeho bytí i budoucnost. Smrt nás nezbaňuje odpovědnosti. Přítomnost nás činí odpovědnými za budoucnost. Někdo o takovou budoucnost nikdy zájem neprojeví a bude se i holedbat odporem vůči takové morálce, jiný naopak bude chtít stavět, až příliš na odiv osobní, posmrtné pomníky budoucnosti, bez obsahu.

§3. POŽEHNÁNÍ

Biblické alegorie Starého a Nového zákona směřují vždy k člověku a jeho každodennímu životu. Vedle toho, je-li to jen trochu v souladu s obsahem Písma, směřuje rovněž k tomu, aby se i naděje stala uskutečněním záměru, který má člověk za svůj úkol k jeho plnění. Součástí je proto obecně povšechné přání dobra. To se může v přítomném životě chápat rovněž jako součást pozdravu na uvítanou, nebo při rozloučení. Ve starozákonní době se tímto obyčejem mělo i to, co charakterisovalo náboženský úkon slovem a společnou modlitbou, v novozákonní době naopak, pokřizování. Novozákonní přístup je již více symbolický a odpovídá na samu podstatu zvěsti o umučení Krista ukřižováním.

Požehnání tak představuje sdílení víry jejím předáváním a posilováním personální spoluúčastí. Tato Možnost udržovat *Boha* účastného při veškerém lidském konání, při vědomí o jeho blízkosti, doznává zejména psychologického významu. Skrze *Boha* je člověk tímto aktem spojen rovněž s tím, kdo požehnání dává. „*Bud' s Bohem*“, „*Pozdrav pán Bůh*“, „*Dejž to, pán Bůh*“ atp., sbližuje člověka s člověkem oživováním přítomnosti *Boha*. A požehnáno může býti i jídlo u společného stolu, nadto povzneseno krátkou modlitbou, záslužná práce na zahradě, uzdravení nebo i duše zemřelého. Požehnání se tedy takto stává spirituální součástí každodenního života. Je výsledkem přání dobrého z čistého srdce. Na cestě, kde člověk potká rostlinu, jejíž život právě začíná poupětem, může rovněž zaznít požehnání. Jak lépe vyjádřit zájem po souladu s bytím vůkol sebe. Člověk dostává *možnost požehnání* rovněž tedy proto, aby lásku svého srdce skrze *Boha* předával všude tam, kde může za sebou zanechat tuto stopu dobrého, ve jménu svém i ve jménu stvořitele, *Hospodina*. Touto alegorií dobra je posvěcován život v naději, že dobro se bude

tedy stávat základním kritériem každodennosti. A dlouhá staletí tomu tak skutečně bylo. Požehnání bývalo s každým lidským kontaktem, jímž se člověk vpravoval například do nového dne, spojeno s raní modlitbou, jíž byla *v pokoře před dílem Stvořitele*, vyjádřena *pokora* a *naděje* osobního přijetí.

Historie *požehnání* pokračovala rovněž tak při stavbě svatyní, modlitebních míst, kostelů a chrámů, popřípadě obyčejného domu, kde měla žít rodina. Všechna tato místa k užívání společného života, byla a jsou vysvěcována *požehnáním Bohu a jeho jménem*. Příchod nového života, narození dítěte, *křest* je v samé podstatě *požehnáním*, stejně jako při svatbě, pohřbu nebo pravidelném scházení se v kostele. *Požehnání* a *díků vzdání*, kterých v požadavku pokory není nikdy dosti, naplňují lidská srdce sdílením *Boha* v maličkostech a všímáním si jeho přítomnosti v nezastupitelných momentech existence. Požehnán může být i člověk, který se, se vší oddaností, stará o bližního a projevuje svoji blízkost činnostmi, jejichž soulad pro dobro všech, vynáší na povrch toto konání, co by příklad pro druhé.

Mohlo by se rovněž říci, že *požehnání* ve své podstatě ukládá *závazek neporušenosti*. Co jest jednou *požehnáno*, stává se součástí *posvěcení*. Všechno toto koná lidská mysl s jediným úmyslem, žít v dobru a v souladu s *Bohem*, se světem a v pokojném sdílení lidí mezi sebou a navzájem. Odtud se *požehnání* přenáší z generace na generaci. *Má vlastní závazek morálky, je tradicí i s odvoláváním se, na to pevné v hodnotách*. *Požehnání* takto, až v míře zvykové normy. Bez *požehnání* zůstává člověk osamocen. Moderní čas se mnohdy hledbá tím, jak právě *požehnání* odsunul na vedlejší kolej. Člověk k člověku si jen s největšími obtížemi hledají k sobě místo, jestliže jejich zájem není *požehnán* *pokorou*, alespoň jenoho před druhým, odpovědností samou.

§4. OBĚŤ A DAROVÁNÍ

To, co je dnes *obětováním* a *darováním* výrazem symboliky, bylo v *dobách svého založení míněno za akt reálného vztahu, k reálnému božstvu. Darování ze svého, na úkor vlastního pohodlí, obětování jako výraz ukrácení z vlastních zásob. Tyto a jim podobné úkony poskytovali člověku útěchu z blízkosti Boha. Byl, a je to druh základní komunikace s Bohem, stejně jako pozdější, a to již pouze symbolická eucharistie, kázání s alegoriemi chleba a vína.*

V pragmatické potřebě *obětování* se vždy nacházel zájem po ovlivnění *Boha* směrem k potřebám, jako byly vláha, růst plodin, dostatek zvěře na zemi i v moři, ale stejně tak *milostivý zásah*, jestliže byl někdo na smrt nemocen, či mělo přijít na svět dítě, a tak dále. *Obětování* versus přimluva. Často „*ordo amoris*” – „*řád lásky*” úkonem *obětování* měl nastolit *zákonitost a harmonii* v úhrnu bytí a existence, *požehnaných* hojností a zdavím. Takto z podstaty vlastního myšlení člověk vstupoval aktivně *do díla Stvořitelova*.

Nešlo tedy o žádné protivenství! Naopak, jednalo se o snahu, elementárním způsobem mít rovněž aktivní spoluúčast a dohled nad průběhem událostí. Takový zájem vyplýval a současně plyne z jinak přirozeného zájmu člověka, vědomé angažovanosti. I když ve *starozákonní* době nebylo vysloveno něco takového, že *Bůh* stvořil svět a nadále jej nechává působit svým vlastním zákonům (*deismus*), přeci jen se člověk podvědomě tohoto postoje držel. Pak to ovšem znamenalo, vyvíjet úsilí po opětovném udržování kontaktu a navazování či udržování oné blízkosti s Bohem, konkrétními a k tomu určenými úkony. *Obětování*, se tak stalo hlavním artiklem takové potřeby. Vycházelo z toho, že *Bohu* bylo *zpřístupněno* to, co mu patřilo, a bylo proto hodno jeho přijetí. Cokoli jiného, světského, se tomu vzpíralo.

Obětovat se může i člověk člověku. Je to však oběť mnohdy velmi spletitá. *Kristus* se *obětoval* všem lidem. Jsou to ovšem dvě různé *oběti*. Člověk se druhému člověku *obětuje* často jen podle domnělých zásluh. Kdežto *Kristus* se *obětoval z čistého ducha*. Zásluha *oběti* bývá u člověka často prolnta marnivostí očekávaných odměn. *Obětování z čistého ducha* naopak odměnu neočekává. Jde o výraz dvou rovin náhledu. Čím více je obětování člověka vzdáleno pocitu zásluhy, tím blíže se může nacházet k *Duchu svatému*. Většinou ovšem takové obětování vycházející z člověka, onu blízkost *Duchu svatému* nezahlédne, neboť není jeho zájmem onu oběť o něj opírat. Jeho *obětování* vychází z nezaujatosti po zásluhách.

Velmi podobné je to zde rovněž s tématem *darování*. Tady může být celý akt vyjádřen společným úsilím. Průvod darujících, například sochu kostelu, nebo svaté předměty k vykonávání obřadů, představují jednotliví věřící a počtem zesilují obsah svátosti obdarování. I ten má svůj řád. *Slovo a modlitba, přijímání, poděkování, zpěv a opět modlitba*.

Do úhrnu *oběti* a *darování* náleží předně vědomí o spoluúčasti na existenci, vázané k Bohu. Takové sdílení na tomto místě znamená především posilování jednoty. V sociálním kontextu, se potom rozvíjí rovněž vědomí o osobní účasti a odpovědnosti. Jedinec představuje soupatříčnost. A měl-li by se projevovat individuálně, potom zejména s tím, že to bude pro posílení víry všech.

Filosofická rovina daného tématu *oběti* a *darování* se nachází zejména v účelu (*thélos - τηλος*), v aristotelském pojetí významu obsahu, jenž směřuje ke svému završení dosažením na své určení. Člověk se stává člověkem aktivním přístupem k víře. Touto aktivitou jsou *modlitba, obětování a obdarování*. *Theos a logos* takto nabývají v jeho vědomí významu: přijetí a seberozvoje.

§5. SKUTEK A ZÁZRAK

Jak se člověk v praktickém životě nacházel k výsledkům svého konání? Co mohlo býti nazýváno skutkem? Za jakých okolností se člověk mohl stát svědkem zázraku? A co je to vlastně, onen zázrak?

Už starověcí řečtí myslitelé interpretovali dění přírody jako *možnost* (*entelecheiá* – εντελεχεια) a *skutečnost* (*télos* – τελος), později ve středověku, jako *potentia et actus*. Snaha o takový popis skutečnosti vyplývala přímo ze snahy, ukázat na zákonitosti navazujících okolností v přírodě, podmíněných pohybem. Byl to tedy pokus, vysvětlit přírodu z ní samotné, pokud možno bez zprostředkujících, transcendentálních, tedy nadsmyslových jevů. Postoj, který k danému tématu zaujala *starozákonní zvěst o božích sedmi dnech stvoření*, byl jeho pravým opakem. Základním *skutkem Boha* bylo právě ono stvoření světa. Stvoření, které se stalo *uskutečněním bytí*, v jehož řádu existují jednotlivé jeho části, jako neživá a živá příroda, každá pak ve svém vlastním jsoucnu, které na nic nenavazuje, ale jest pouhou bytostí o sobě. Nelze tento výklad měřit vědeckou nebo obecnou znalostí současného popisu. Je nutné respektovat dobový ráz vzniku, tohoto podání. Provazuje se zde *skutek a uskutečnění, plán úkolu a jeho realizace, horizont předpokládaného výsledku a výsledek sám*. Tím je *skutek* obsahem jen toho, kdo jej pojal v nějakém záměru, ale současně také v odpovědnosti. Soudit *Boha* lze popravdě jen stěží. Lze se však hluboce zamýšlet na důvody, které „*jej*“ mohly vést k tomu, aby se další skutečnosti odehrávaly a v jakém ohledu v nich má svoji účast, a tedy i odpovědnost, člověk sám. Skutek je totiž neodejmutelnou součástí ubíhajících okolností, existence, bytí samotného. V podání *Bible* jednou je a jindy zase není součástí božího plánu. Skutky jsou proto výsledkem rozhodnutí, a jejich uvedením v plat-

nost jednáním. Člověk jen stěží bude schopen o sobě uvažovat jako o stvořiteli (*vyjma duševní nemoci*). Spíše se bude domáhat toho, aby svým přispěním zaujal místo, které mu bude příslušet podle individuálních duševních a fyzických sil. Člověk možností něco uskutečnit, hledá své místo ve světě. Tím mu jde rovněž o to, aby se takové sebeuskutečňování odehrávalo v plném pochopení všech důvodů, pro které takové jednání podstupuje a ve výsledku je dále uplatňuje. Skutek je výsledkem rozumného zaujímání místa ve světě: *řemeslem, studiem, výchovou*. Lidské skutky, jsou s těmi božími nesouměřitelné. Dají se porovnat jen mezi sebou. A ví-li člověk, že může učinit víc než jen to, nač mu síly stačí, tedy překonávat svoji domělou omezenost v duševním a tělesném uzpůsobení, potom mohou jeho *skutky* přecházet v malé *zázraky*. A třeba už jen tak, že se za jeho přičinění *vlastním příkladem* jiný člověk stal lepším člověkem. Tam, kde jsou *boží skutky* veliké svojí nezměrností, musí pak člověk nacházet svojí pokorou jen tolik prostoru, na kolik svými silami stačí. Dalším *zázrakem* je vytrvalost a pozvolné dosahování na výsledek, po úmorné pílí a pracovitosti. Víra a trpělivé snášení všech okolností, které vedou na cestě poznání, člověku rozprostírají planiny sebeurčení. Mít tedy vlastní myšlenku, jak naplnit život obsahem, jest opět malý *zázrak*, jemuž musí předcházet trpělivé přemáhání stovek a tisíců okamžiků, jevících se téměř bezvýslednou marností opakovaně činěných pokusů. Pouze neumdlévání v tomto úsilí, může pak člověku přinášet výsledky. Jednak za účasti vědomí, že takové úsilí je pouze na rozhodování jednotlivce, dále i tím, že se člověk občas musí podvolit neúspěchu, a konečně i v tom, že zůstává střízlivě myslivým v každém okamžiku svodů, nechat své započaté dílo, třeba i bez konce. *Skutky a zázraky* mají svůj původ v trpělivé *víře, práci a myšlení člověka*.

§6. SPÁSA

Snad ve všech náboženstvích nalezneme prvky podobné tomu, co má poskytnout *spása: odpuštění, přijetí do božího domu, klíče ke svaté bráně a věčný život v blaženosti*, či jinak, *spása ruší nebezpečí ztracení*. Tím je *spása* slib budoucího. Rovněž tak je *spása* výrazem zásluhy. Odměna za život vezdejší, který se utvářel, jak jinak, než v bázni *Boží*, v poctivém rouchu mravnosti a jednotlivých *příkázání*.

Ve *Starém zákoně* je tato *spása* vyjádřena již tím, že člověk uvěří v *Boha všemohoucího*. Přijetí jeho velikosti, nekonečné lásky a nadřazenosti má člověku nabídnout život v milosti, ochraně a nezdolnosti postoje. Týká se to jak jednotlivce, tak i celých národů. *Bůh* se tu *zjevuje* tím, že posiluje *ducha* člověka, který v něj věří. Tímto *zjevením* je předně naděje v cestu, kterou se člověk vydává. Každé rozhodnutí ve které člověk věří a má se stát uskutečněním nějakého zájmu, je při poctivé víře v *Boha* odměňováno *darem spásy*, tj. zklidněním duše a v důvěře, že právě taková cesta je tou správnou, jestliže se na jejím konci má zračit dobro, jako takové; *odměnou je zde totiž, dosažení cíle*.

Z psychologického problému naděje, dále motivované přirozeným zájmem o rozvíjení kulturní kvality života v jeho důstojenství a osobní angažovanosti, se prostřednictvím *spásy* stává věc *spirituální sounáležitosti*. Na jedné straně je tu každodenní zájem po sebeutváření z významů, které si člověk určuje z vlastních zdrojů, chápání toho, jak existuje, a jak by chtěl tuto existenci proměnit ve svůj vlastní obraz, na straně druhé je zde vědomí nesamostatnosti, ohledy k druhým lidem, stejně jako zahlédnutí možnosti sebepřesahu, právě v oné duchovní rovině, ve víře, modlitbě a u všeho toho rovněž sdílením s ostatními. *Pro-sociální potřeba člověka*, tomu všemu ukládá jeden ze nejdůležitějších stimulů. A

tím je, formulovat právě takový sebezpřesah spojením, které ještě nenastalo, ale je tu vždy dobrý důvod o ně usilovat. A tím jest ona *spása*. **Konat pro přítomnost to, co se v jakémkoli budoucím čase má naplňovat zúročením své vlastní minulosti.** *Spása* je tedy ve skutečnosti prozaičtější, než by se dalo očekávat. *Spása* totiž vychází z lidské snahy, jít svojí cestou víry, ovšem nikoli slepou oddaností. Opět je zde ona zásluha, že bylo pro dosažení cíle použito mravních prostředků, korespondujících tak, se skutečnými potřebami člověka a nikoli z výsad marnivosti. *Spása* je tedy úložiště praktických výsledků, sčítajících jen takové potřeby, které se naplňují pro dobro všech a jednotlivec sám sebe klade do pozadí. *Spása* pro jednotlivce je zde výhoda, která zavání egoismem. *Starý a Nový zákon* upřednostňují zájem všech. Víra a vše, co jest s ní spojeno, sice má za svůj předmět naplňování srdcí jednotlivců, ovšem pro to, aby se následně spojili a usilovali o vše dobré, ve jménu *Boha, dobra a svátosti*. To jsou, samy o sobě stupně, vedoucí ke *spasení*. Tudíž, nejde tu o žádné hlasné díkůvzdání, klanění či jinou podobu oddanosti. Jedná se o pozvolné sebenacházení v tichosti srdce a mysli. Popřípadě také smíření s tím, jaké cesty osudu člověk již musel podstoupit, aniž by to byly momenty pro jeho existenci právě přívětivé. Mnohdy zejména nezvratnost proběhnutého času a událostí v něm, člověka dostává k pochybnostem o důvodu vlastní víry. Někdy se tomu říká: *životní zkouška* nebo *zkouška Boha samotného*. Ať jakkoli, v souvislosti s náboženstvím lze snáze takové životní okolnosti zvládnout, neboť důvěra v hodnotu toho, co se právě odehrává, prostřednictvím přirozeného vnímání oné skutečnosti, která z nastalých okolností jest takovou jaká jest, pomáhá završit její evidenci jak jinak, než pozvolným posunem vpřed a vědomím, že *spása* je ve výsledku dílem osobní poctivosti.

§7. VĚRNOST

Sdílený vztah. *Pevnost hodnot. Spolehlivost nebo stálost. Řád.* Mít o co nebo o koho, se opírat. Nescházet z cesty. Jistota rozhodnutí. Podržet jednotu názoru. Myslet, mluvit a žít pravdu. V *Bibli* odedávna soujem *slova* a *skutku*. Poctivost. Důvěryhodnost. Zbožnost. Trpělivost v očekávání. Odolávat pokušení. Dostát *slovu božímu*. Nepoddajnost. Oddanost.

Lze vyložit tři úrovně *věrnosti*: **1.** teologickou, **2.** filosofickou a **3.** psychologickou.

Teologicky uchopené téma *věrnosti* sahá do nejstarších dob lidského rodu. Většina mytologických příběhů totiž obsahuje téma, poučující nás o tom, kterak porušování úmluvy, ať už je to *mezi bohy nebo lidmi*, tak je trestáno nej přísnějšími způsoby, zpravidla vyvoláváním odplaty osudovými ranami. Nedostát *slova* mělo přivodit nemoc, smrt, utrpení. Nebýt *věrný*, jak dále popisují mnohé příběhy, se oplácelo zničením existence toho, kdo se provinil. Pohledme však, na toto téma úplně z jiné strany.

Ne vždy byli bohové věrni potřebám člověka. Že je tato skutečnost součástí jejich bájného života není zapotřebí blíže osvětlovat skutečností, že se takový postoj až příliš podobá lidské povaze a tudíž netřeba hledat skutečné vyníky podobných postojů. Člověk si to celé vymyslel, tak proč by za to měl být pokárán? Naopak! Do toho, čím se chtěl poučit vkládá obsah, který vyplývá z jeho vlastních chyb. Ovšem chyb, které se mají tendenci trvale opakovat a přenášet z generace na generaci. *Člověk je totiž tvor nerad věrný.* Ve věrnosti je ukryta morální povinnost, dodržovat pravidla i za cenu, že bude jedinec ukrácen na nějakém vlastním zájmu, který by chtěl jinak uskutečnit. *Závazek věrnosti*, ať už čehokoliv, nutí k pokoře a poslušnosti pravidlům. Nebýt věrný naopak láká domnělou svobodou. Ta je, v tomto

případě, vcelku transparentní: svobodný je ten, kdo je věrný *Písmu* a *Přikázáním*. Očekávaná věrnost po tisíci-letém návratu Kristově (*chiliasmus*) na Zemi je rovněž tématem, spadajícím do obsahu tohoto zaměření.

Filosofická věrnost je nejbližší jejímu etickému založení. *Věrnost* přátelství, *věrnost* hodnotám pravdy, *věrnost* sobě samému anebo jiné, předznamenávají zvykové normy ve svém pokračování. Může to být jak *věrnost* obecně uznávaným pravidlům života, tak úmluvě, kterou si lidé dávají v řeči nebo *věrnost* naplňující obsah svátosti manželské. V každém případě se filosofická věrnost stýká rovněž s věrností k názoru. Pevný morální postoj k věcem dohody, ať v oblasti světského života nebo před služebníkem božím. Všechny tyto druhy *věrnosti* tvoří součást každodenních úkonů, stejně jako rozhodování. A právě pozůstat na hraně věrnosti a rozhodnutí, které věrnost opouští, představuje pro člověka jeden z nejdůležitějších článků jeho života. Zdůvodnění, či odpovědné dohlédnutí výsledků, takového rozhodnutí, při zachování *věrnosti*, člověka nejednou již značně potrápilo.

Psychologicky se *věrnost* dotýká emocí. Je součástí svědomí nebo i pocitu viny, pakliže byla *věrnost* porušena. Zpravidla se tak jedná o *rozrušení*, *nejistotu*, *neklid*, *nervozitu*, *hledání vůle k jejímu naplnění*, *hledání důvodů*, *proč vytrvat*. Popřípadě je věrnost předmětem pýchy, jestliže daný jedinec *věrnost* dodržel a bere ji jako nástroj sebepovýšení, kterou v nějakém okamžiku použije ve smyslu poukazu na domělou kvalitu své osobnosti. Takové zacházení s tématem *věrnosti* se již stává charakterovou položkou této osobnosti a může být dokonce i vyjádřením její poruchy. *Věrnost* však může být ve své negativní rovině (nevěra nebo sejití z cesty úmluvy mezi jednotlivci) součástí pocitů zklamání. Neboli *věrnost* jako *důvěra* v bytostnou kvalitu člověka.

§8. MODLITEBNA, SVATYNĚ A CHRÁM

Místa, kam se člověk chodí v tichosti pomodlit nebo vyslechnout kázáním *Slovo boží*, se odedávna stávala kulturním svatostánkem. Pravidla pro jejich návštěvu se v různých zemích někdy liší. Ovšem, co je v tomto případě všem společné, tak předně *zájem po tom, aby taková setkávání probíhala v náležitě čistotě*. Tou jest posvěcována důvěra v dané vyznání, že *i Bůh ve své dokonalosti vládne nejen duchovní, ale i tělesnou čistotou*. Proto jest na věřících, aby „*příbytky*“ zasvěcené modlitbám, jakož i ti, kdo tam pobývají, byli toho hodni, právě z důvodu čistoty. Svěcená voda je dalším artiklem.

Čistotou *domu úmluvy* jest již architektura, uspořádání věcí nalézajících se uvnitř, řád, podle něhož probíhají mše, také hierarchie kněžského stavu, popřípadě církevní struktura obecně, a tak dále. Toto vše, koncentrováno na jednom prostoru s mnoha dalšími artefakty, dotváří také síla víry v toto místo.

A nejde pouze o výše uvedené faktory. Místa určená k setkávání s Bohem, představují mnohdy sám střed nejednoho města či vesnice. Původní totemické náboženství bylo zpravidla podobného rázu. Dřevěné kůly byly vsazovány do země na stejných místech stejně tak i obětní ohniště, aby zastávali podobná poslání.

Následně se z těchto míst stávala tržiště, popřípadě se k nim stahovali i nemajetní, aby žebrali; nedaleko vyrůstaly i hospody. Duchovní svět již od počátku válcoval ten světský, i když to nebylo možná tak markantní, jak to lze sledovat od dob středověku, až po současnost. Takže, *modlitebna, svatyně a chrám představovali vždy jednak alegorii víry, stejně jako alegorizovali potřebu člověka ve společenství nacházet důvod vlastní existence*. Na jedné straně intimita víry, na straně druhé expresivita života, mnohdy i nevázaného. S novověkým rozvojem měst, tyto protiklady značně vynikly.

Z Á V Ě R

Kulturně duchovní dědictví, které nás provází na každém kroku společenského života prostě přehlížet nelze. Při jakékoli příležitosti většinou během svých cest, navštívujeme kostely a jiná místa určená ke spirituálnímu zamyšlení. Člověk nemusí být hluboce věřící a praktikující křesťan, aby o něco takového, jako je náboženství jednoduše zájem měl. Vždyť nejistota víry je pouze předstupněm k jejímu plnému přijetí, i když k němu fakticky ještě nemusí dojít.

Klienti s nimiž se setkávám mne často oslovují otázkou, zda si myslím, že *Bůh* existuje? V ateistické společnosti, kterou jsme, to není nic neobvyklého, takto položit otázku. Odpovídám vždy, co nejsrozumitelněji, že „*Nevím!*“ Za tuto odpověď se nestydím. Osobně se však přikláním k tomu, že *Bůh* a nic z toho, co je veškerému náboženství přisuzováno, není skutečné. Ale vést klienta do polemiky na toto téma, by bylo z mé strany neprofesionální, pokud si to nevyžádá jeho zájem v tématu pokračovat nebo při skupinové práci nevyhnutelnost verbalizace obtíží jednotlivých účastníků.

Náboženství je respektuhodná historie člověka. Jako takovou je zapotřebí ji vnímat. Je tedy vhodné o podobná témata se zajímat, abychom byli schopni s našimi klienty vést seriózní dialog i na tato témata.

Úkolem předkládaného textu je vyznačit některé cesty, po kterých je dále možné pokračovat již samostatně. Zvědomovat si možnosti a způsoby, jak do problému nahlížet, kde hledat slovní zásobu a témata k jejich interpretaci a možná také mít možnost rozpoznávat, kde naši klienti své vědomosti neopírají o potřebnou znalost problému religiosity a tím mít možnost drobně edukovat a narovnávat jejich vlastní interpretace. Tyto vědomosti by nám neměly sloužit k poučování, ale zejména k tomu, získat vlastní jistotu vědomosti.

Doporučená literatura:

Bible

Biblický slovník Starého a Nového zákona

Dějiny středověké filosofie

Dějiny psychologie

*Příroda svojí krásou
stvořila Boha*

© Jiří Adamec

**ALEGORICKÉ
MOTIVY BIBLE**
**PSYCHOLOGIE A FILOSOFIE VĚDOMÍ
VE STARÉM A NOVÉM ZÁKONĚ**

Adamec Jiří - Filosofický seminář - Katedra teorie

2022

A6, 100 výtisků

IČ 105-48-629/145